

Universitetet
i Stavanger

NICOLAS LEONARDO TORRES LOPEZ
VEILEDER: MELINA ANTONIA BUNS

Nasjonalisme og Romanifolket

Sett gjennom emosjonshistorie

Bacheloroppgave, 2024

Lektor

Kultur og språkvitenskap

Utdanningsvitenskap og humanoira

Innhold

Introduksjon	4
Problemstilling	5
Forskningsstatus	5
Metode og materiale	6
Den norske identitet	7
Skandinavisme	7
Fedrelandet	8
Norsk selvstendighet	9
Kulturnasjonalisme	10
Søken etter norske røtter	10
Nasjonalisme og emosjoner	11
Nasjonen og familien	12
Emosjoner i politikken	14
Musikalske emosjoner	14
Musikals estetik	14
Sosiale aspekter av musikklandskapet	16
Det emosjonelle økonomien til musikk	16
Romanifolk i norsk kultur	17
Reise former	18
Romanifolkets musikk	20
Visekunsten	21
Konklusjon	23
Nasjonen og emosjoner	23
Musikk	25
Bibliografi	25

Introduksjon

Den norske identiteten kan spores tilbake til nasjonalromantikken på 1800-tallet og uavhengigheten til Norge.¹ Mye av det den norske identiteten bygget på, var den norske naturen og historien om det norske folk. De som hadde blitt i Norge gjennom de forskjellige unionene ble et symbol for den norske identiteten.² Borgere har sterke emosjoner til sin egen nasjon som skaper felleskap mellom borgere, men tillater utenforskap eller til og med hat mot «utenfor» grupper.³ Blant annet har romfolk erfart hvordan det er å være utenfor det norske emosjonslandskapet, samtidig som deler av romakulturen har blitt akseptert.

Samfunn har flere assosiasjoner til denne nomadegruppen, noe som reflekteres i de forskjellige navn gruppen har fått. I Norge er de blant annet kjent som tatere, romfolk og sigøynere. Rom er det foretrukket uttrykket eller roma om det er flertall.⁴ Grunnen for dette er et ønske om å ta avstand fra uttrykket sigøynere. «For mange er sigøynere ensbetydende med omstreifere, tyver, tiggere, magikere, koner som spår hånden, osv.»⁵ På samme måte som det finnes flere uttrykk er det også flere historier rundt nomadegruppens opprinnelse.

Romfolk har sin opprinnelse i India. Forskere har gjennom språk og kultur prøvd å forstå hvor de har sin opprinnelse. Gjennom sanger har de historier om et land langt borte. De fant ut at mye av dansene hadde mye til felles med Indisk dans, men det var først språkforskere som forsto at de kom fra India.⁶ Språk har en tendens til å endre seg i forskjellige dialekter og talemåter. Språkforskeren Franz Miklosich klarte å spore språket tilbake til folket i Rajputana (nordvestlig India for tusen år siden).⁷ Ved hjelp av moderne teknologi har vi i dag konkludert med at de har opprinnelse i Punjab-regionen i India.

Folkegruppen har en lang historie, samtidig som de har spredt seg til forskjellige deler av verden. I denne oppgaven vil jeg sette søkelys i Norge, samtidig som jeg vil undersøke emosjoner i 1800-tallet og den norske nasjonsbyggingen. Det viktig å forstå konteksten rundt dem for å kunne forklare historisk brudd eller kontinuitet. Jeg vil derfor forsøke å gi et

¹ Dag Thorkildsen, *Kyrka och nationalism i Norden: nationalism och skandinavism i de nordiska folkkyrkorna under 1800-talet*, red. Ingmar Brohed (Lund: Lund Univ. Press, 1998).

² Thorkildsen.

³ Katie Barclay og Peter N. Stearns, red., *The Routledge History of Emotions in the Modern World*, The Routledge Histories (London New York: Routledge, 2023).

⁴ Jahn Otto Johansen, *Folket som ingen vil ha : forfølgelsen av sigøynerne i Øst-Europa*, 2. utg.. (Oslo: Aschehoug, 2013).

⁵ Johansen, 12.

⁶ Johansen, *Folket som ingen vil ha : forfølgelsen av sigøynerne i Øst-Europa*.

⁷ Johansen, 16.

generelt bilde av Romfolk gjennom tiden. I tillegg er det også flere assosiasjoner til gruppen. Dette kan fortelle noe om forholdet mellom folkegruppen og de samfunn de har reist til.

Problemstilling

Romfolk er kjent som vandrende folk. Om det er noe som knytter folkegruppen sammen er det ønsket om å reise og være «fri». Tyver, tiggere og magikere er assosiasjoner som er sterkt ladet med emosjoner. I Rogaland har blant annet ordet «fanter» blitt brukt som et begrep.⁸ Jeg ønsker derfor å bruke emosjonshistorie for å undersøke hvordan de har blitt tatt imot av lokalbefolkning. Uttrykkene som finnes for å beskrive gruppen er ofte negativt ladet som kan si noe om forholdet mellom gruppen og lokalbefolkningen, men på en annen side er det også en folkegruppe som viser sterk vilje til å overleve og tilpasse seg i diverse kulturer.

En passende problemstilling gjennom bruk av emosjonshistorie vil være: Hvordan har emosjoner blitt brukt som et verktøy for å inkludere eller ekskludere Romanifolket i Norge under nasjonal romantikken? Eventuelt hvordan Romanifolket selv har inkludert og ekskludert lokalbefolkningen selv.

Forskningsstatus

I historiefaget er det sterk søkelys på kartlegging av folkegruppen. «Folket som ingen vil ha» gir et bilde opprinnelsen til folkegruppen og hvordan de har spredt seg rundt i Øst-Europa.⁹ «Thor Gotaas» er blant dem som vet mest om folkegruppen i Norge og har fordypet seg i historien til de reisende. I boken «Taterne: Livskampen og eventyret» gir han et bilde av de historiske vanskeligheter de møter, samtidig som han nevner hvilke kulturelle utviklinger de har hatt gjennom tidene.¹⁰ «The Gypsies» av Angus Fraser gir en bred historie av folkegruppen i verden og starter fra India til mer moderne tider og viser til hvordan de har forsøkt å bli forstått som et folk framfor det laveste folket i samfunnet.¹¹

Når det kommer til emosjonshistorie og Romfolk er det gjort lite forskning om noe i det hele tatt. Katie Barclay er en av de fremste forskere innen emosjonshistorie. Historiografien til emosjons historie har to dimensjoner: Den første ønsker å trekke frem hvordan forståelsen og

⁸ Thor Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret* (Oslo: Andresen & Butenschøn, 2007).

⁹ Johansen, *Folket som ingen vil ha : forfølgelsen av sigøyerne i Øst-Europa*.

¹⁰ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹¹ Angus M. Fraser, *The gypsies*, 2nd ed, The Peoples of Europe (Oxford, UK ; Cambridge, USA: Blackwell, 1995).

opplevelsen av emosjoner avhenger av tid og plass.¹² Samtidig på en annen måte ønsker det å få innblikk i historiske hendelser og fenomen gjennom tidligere nevnte aspekter.¹³ Hun har også bidratt med «*The Routledge History of Emotions in the modern world*» som setter emosjoner inn i det kulturelle bilde.¹⁴ Blant annet vil kapitler om musikk og nasjonalitet være svært relevant for konklusjonen. De forteller om hvordan emosjoner kan virke som kapital i det emosjonelle landskapet for å fremme eller hindre adferd.¹⁵

For å kunne bruke emosjoner som et analyseverktøy er det viktig å kunne definere hva emosjonene betyr, og hvordan de knyttes til plassen de er en del av.¹⁶ Her er det dermed også viktig å kunne si noe om det som identifiserer et land, sammen med alle de emosjoner som er viktig for det landet. Boken: «*Kyrka och nationalism i Norden: nationalism och scandinavism i de nordiska folkkyrorna under 1800-talet*» gir et godt bilde om hva som var viktig for norden, men også spesifikk hva som var viktig for Norge sin identitet under 1800-tallet. Dette er viktig for det legger et grunnlag av hvilke emosjoner som er knyttet til det norske kultur og identitet.¹⁷

På den andre siden må en kunne sammenligne den norske kultur og identitet opp mot Romanifolk sin egen identitet. «*De reisende: en norsk minoritets historie og kultur*» gir et generelt bilde av Roma kulturen rundt i Norge.¹⁸ Samtidig som Gotaas sine bøker er relevante.

Metode og materiale

Tilnærmingen til problemstillingen vil basere seg på forståelsen av folkegruppen. Hvilke tradisjoner bærer de med seg. Dette ønsker jeg å se gjennom emosjoner som handlekraft for å se hvilke aspekter som har vært til hjelp eller fungert som hinder. Et poeng Barclay har er at emosjoner kan defineres annerledes fra et sted til et annet.¹⁹ Dermed er det viktig å kunne definere diverse emosjoner i ønsket tidsperiode. Min tilnærming baserer seg på å se på den «norske nasjonal følelsen», med andre ord: Prøve å identifisere hva som er norsk identitet og emosjoner knyttet til «den norske ånden», på den andre siden er det også viktig å forstå

¹² Barclay og Stearns, *The Routledge History of Emotions in the Modern World*.

¹³ Barclay og Stearns.

¹⁴ Barclay og Stearns.

¹⁵ Barclay og Stearns.

¹⁶ Katie Barclay, «State of the Field: The History of Emotions», *History* 106, nr. 371 (juli 2021): 456–66, <https://doi.org/10.1111/1468-229X.13171>.

¹⁷ Thorkildsen, *Kyrka och nationalism i Norden*.

¹⁸ Ragnhild Schlüter, *De reisende: en norsk minoritets historie og kultur* (Oslo: Gyldendal, 1993).

¹⁹ Barclay, «State of the Field».

«Roma ånden» or romanifolkets identitet. Disse leddene vil hjelpe med å analysere hvordan samfunnet setter grenser og eventuelt i hvilke områder Romanifolk blir inkludert i den norske følelsen, samtidig som i hvilke områder de blir utelatt fra det norske emosjonslandskapet. Dette kan ha stor betydning for dynamikken mellom folkegruppene. Ved å definere emosjoner kan en også se hvordan disse blir brukt som verktøy til å begrense og kontrollere de reisende (hva blir sett ned på). På den andre siden kan en også se hva som blir verdsatt. For eksempel frykt for det mystiske og ukjente kan distansere gruppen fra lokalbefolkning. Samtidig kan det også være med på å underbygge nysgjerrighet. Musikk er også en sentral del av kulturen som også bærer med seg store emosjoner. Noe som binder gruppen sammen, men også noe som vekker interesse i lokalbefolkning. «Alf Prøysen sa at taterne fikk han til å se det folkelige i visekunsten»²⁰

For å underbygge oppgaven vil jeg bruke bilder, litteratur og tekster fra den tiden (viser). I tillegg støtter jeg meg på sekundære kilder for å gi et strukturert bilde av forskningen rundt temaet. Det er først og fremst viktig å forklare hvilke verktøy som skal brukes og gi et godt bilde av hvordan de fungerer. Oppgaven vil først undersøke hva som er den norske nasjonalistiske identiteten, og begynne å se på følelser og symboler som har vært viktige under nasjonsbyggingen. Deretter er det viktig å forstå analyse-verktøyene som brukes, dermed vil det være viktig å oppklare hvordan aspekter av emosjonslandskapet. Videre vil romanifolkets egen identitet utforskes og til slutt vil disse kobles sammen inn i en konklusjon.

Den norske identitet

Skandinavisme

For å forstå hvordan det norske nasjonaliteten har blitt til er det greit å forstå hvordan den norske nasjonalismen differensierer seg fra annen skandinavisk identitet. Det er greit å starte med Napoleonskrigene. De hadde en stor innvirkning på den norske identiteten i tillegg til den skandinaviske identitet.²¹ Napoleons tap drev Norge til å splittes fra Danmark under Kieltraktaten i 1814, i stedet gikk Norge inn i union med Sverige. Samtidig var det flere krefter i Skandinavia som presset mot «Skandinavisme».²² Det var felles følelser mellom

²⁰ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*, 286.

²¹ Thorkildsen, *Kyrka och nationalism i Norden*.

²² Thorkildsen.

Danmark, Norge og Sverige. Norge hadde vært i union med begge. Samtidig var også Island under Danmark fram til 1944.²³

Uavhengigheten til Island foregikk over to faser: 1918 og dannelsen av personal unionen. Den andre var som nevnt i 1944 sammen med oppsigelsen av unionen.²⁴ Åland fikk indre selvstyre fra Finland i 1921, og Færøyene fikk en lignende status fra Danmark i 1948.²⁵ Med andre ord var det mye som skjedde over slutten av 1800-tallet og starten av 1900-tallet i de skandinaviske statene.

Før denne tiden hadde Danmark og Sverige dominert Skandinavia, nå gikk det over fra å være en nordisk stats system til å bli et statssystem basert på nasjonalstater. Norge brukte makttomrommet under våren 1814 til å bli kvitt autokratiet og gi landet sin grunnlov.²⁶ Byggingen av den norske nasjonalstaten ville bli en lang prosess men det var en prosess som var satt i gang.²⁷ Det finnes to problemer med å bygge en nasjon, den første er kontinuiteten av den nasjonale følelsen, den andre er selve konstruksjonen av denne følelsen.

Det politiske livet mellom 1814 og 1884 ble markert av embetseliten. Den var dominert av middelklassen som en motkulturell allianse som deretter endte opp med makten i 1884 (Venstre).²⁸ Fra 1840-tallet fikk dermed embetseliten en tilknytting til moderniseringen som var igangsatt.

Fedrelandet

Den første nasjonalsangen til Norge, skrevet av Johan Nordal Brun var: «*For Norge, kjempers fødeland*».²⁹ Tanken om et fedreland var noe som igangsatte den norske nasjonalistiske ånden.³⁰ Videre i 1820 ble det holdt konkurranse om en ny nasjonalsang, Brun sin sang ble oppfattet som en drikkevise, dermed syntes folk det var rart å ha den som nasjonalsangen.³¹ Henrik Bjerregaard sin sang «*Sønner av Norge*» ble valgt som den nye nasjonalsangen.

Thorkildsen, forfatteren av «*Kyrka och nationalism i Norden*» argumenterer for at det sentrale begrepet under patriotismen var «fedrelandet».³² Dette begrepet hadde også et sterkt bånd til

²³ Thorkildsen.

²⁴ Thorkildsen.

²⁵ Thorkildsen.

²⁶ Thorkildsen.

²⁷ Thorkildsen.

²⁸ Thorkildsen.

²⁹ Thorkildsen.

³⁰ Thorkildsen, 132.

³¹ Thorkildsen, *Kyrka och nationalism i Norden*.

³² Thorkildsen.

opplysningstidens idealer. Ifølge dette var dermed fedrelandet «det land hvor en var statsborger og gjorde nytte av seg.»³³ Både klassisk patriotisme og tidlig patriotisme har til felles at de beundrer norsk natur. I tillegg beundret de det norske folks egenskaper, spesifikk den norske odelsbondens egenskaper.³⁴

På den ene siden så patriotismen Norge som statsfedrelandet. Derimot fra nasjonalismens side, var det ikke mulig å bli en del av Norge om en kom utenfra. «[...] fordi den nasjonale karakter var blitt utformet gjennom folks heroiske historie og i samspillet med den barske natur.»³⁵ Sangtittelen «Sønner av Norge» understreker forholdet mellom Norge og de «norske». Det var en sterk assosiasjon til føderett og arv. «Selv om tiden svant, er han ennå av ætt og kraft den samme.»³⁶

Norsk selvstendighet

En annen aspekt av å gjøre Norge et selvstendig land var det akademiske landskapet. Norske måtte reise til København for å tilegne seg høyere kunnskap. Dermed var også en del av å bli selvstendig å skaffe seg et norsk universitet.³⁷ I tillegg var Norge et religiøst forent samfunn. Geistlige embetsmenn utgjorde en stor del av statsapparatet, kirken og staten var dermed sammenvevd.³⁸ Under grunnlovsforsamlingen var prestene veldig godt representert og kirken var dermed med på å utvikle en av de mer «fri» grunnlovene i Europa. På den ene siden var det mye «frihet» i grunnloven, samtidig som den var veldig konservativ.³⁹ Norsk identitet ble dermed også koblet til å være del av den evangeliske lutherske religion.⁴⁰ Religion under starten av 1800-tallet ble sett som limen som holdt samfunnet sammen. Den hadde viktige samfunnsfunksjoner som var med på å sosialisere og disiplinere individet.⁴¹ Det var ikke før i 1840 at båndet mellom å være statsborger og religiøs tilhørighet ble brutt sammen med dissenterloven i 1845.⁴² Hundre år senere var tanken om statsborger som religiøs borger byttet ut med tanken om folket og nasjonen, samtidig adopterte mange av funksjonene som religion tidligere hadde hatt som integrering og legitimering.

³³ Thorkildsen, 133.

³⁴ Thorkildsen, *Kyrka och nationalism i Norden*.

³⁵ Thorkildsen, 133.

³⁶ Thorkildsen, 133.

³⁷ Thorkildsen, *Kyrka och nationalism i Norden*.

³⁸ Thorkildsen.

³⁹ Thorkildsen.

⁴⁰ Thorkildsen.

⁴¹ Thorkildsen.

⁴² Thorkildsen.

Kulturnasjonalisme

Bruddet med Danmark gjorde også at Norge måtte finne sin egen identitet som differensierte seg fra det danske. Tankene til den tyske filosofen Johann Gottfried von Herder hadde stor innflytelse over nasjonalromantikken. Han var opptatt av folkets innerste vesen eller som han kalte det “folkeånden”. Herder mente at språket var en integrert del av den folkeånden sammen med myter, sanger, eventyr, folkedikting, folkemusikk, skikker og mentalitet.⁴³ Samtidig var dette noe en fant hos de vanlige borgerne og ikke eliten. Ettersom de hadde fremmedgjort seg selv fra denne ånden ved å tilegne seg andre folks språk og kultur. Folkeånden var dermed mest synlig hos det “vanlige” folk.⁴⁴ Her kommer vi tilbake til den idealiserte odelsbonden som et symbol for det autentiske uttrykket for den norske nasjonaliteten. Under denne ideologien lå det også et politisk krav om at hvert folk hadde krav på en samlet og selvstendig nasjonalstat.⁴⁵

Bruddet fra Danmark betydde dermed også at Norge skulle søke etter sin egen kultur og dermed var det norske språket en sentral del i dette.⁴⁶ Det å etablere en identitet er ikke bare å idealisere det norske, men det innbar også en søken etter de norske røttene og det som er unik for de norske.⁴⁷

Søken etter norske røtter

Det er to viktige steder Norge startet sin søken etter røtter. Det første er i historien, den andre er den norske bondekulturen.⁴⁸ Søken etter «Den norske realiteten» gikk dermed til Norrøn historie, kunst, språk, folkemusikk, tradisjonelle antrekk, folkeeventyr og folketradisjoner.

Generasjonen fra 1814 ønsket å vise at grunnloven var i harmoni med samfunnsstrukturen slik den var i de «gamle» tidene. Et konstituert monarki basert på arverett.⁴⁹ Historie forskningen bidro også til sterkere anti-dansk holdninger fra 1830-årene. Historieforskningen la stor vekt

⁴³ Arne Torp og Lars Sigurdsson Vikør, *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, 4. utgave (Oslo: Gyldendal akademisk, 2014).

⁴⁴ Torp og Vikør.

⁴⁵ Torp og Vikør, 151.

⁴⁶ Thorkildsen, *Kyrka och nationalism i Norden*.

⁴⁷ Thorkildsen.

⁴⁸ Thorkildsen.

⁴⁹ Thorkildsen.

på arven fra de norrøne tidene.⁵⁰ Politisk ble dette framstilt som en frihetsgrunnlov satt opp mot den danske.⁵¹

Selv om den norske immigrasjons historie var viktig for den norske identitet var det også stor vekt på den norske bondekulturen. Selv om Norge hadde vært under Dansk og Svens styre var fremdeles den norske bonden den samme i alle tilfellene. Den norske bondekulturen hadde overlevd gjennom unionstidene.⁵² Denne type identitet hadde flere former, samtidig som det søkte mening gjennom det norrøne.⁵³

Thorkildsen trekker frem koblingen mellom religion og nasjonalismen i Norge. Den kan først bli observert i Henrik Wegerland.⁵⁴ Wegerlands sentrale tema er frihet som også er en universal frihet, dermed var også kampen om egen nasjonal frihet en del av en større universal rettighet om frihet gitt av Gud.⁵⁵

Nasjonalisme og emosjoner

Reetta Eirananen skriver også i «The Routledge History of Emotions in the Modern World» at nasjonalismen tar form og samtidig utfører mange av de samme funksjonene og behovene til religion.⁵⁶ Moderne nasjonalisme identifiserte nasjonen sammen med språket, ved hjelp av nasjonalromantisk filosofi og komparativ lingvistikk.⁵⁷ På denne måten ble det norske språket oppfattet som en sterk emosjonell identitets-markør. «The national ideal was a unified language which would reflect an unified nation.»⁵⁸ Samtidig som et felles språk sier noe om det som er felles mellom folket som deler språket, er det også med på å skille «oss» fra «dem».⁵⁹

«Linguistic discrimination and injustice could provoke negative emotions in the speakers of «underdog» variants.»⁶⁰ Det nasjonale språket ble dermed en stor drivkraft i følelser av tilhørighet eller ikke tilhørighet.⁶¹ Over det 1900-tallet utviklet nasjonalismen seg inn i mer

⁵⁰ Thorkildsen.

⁵¹ Thorkildsen.

⁵² Thorkildsen.

⁵³ Thorkildsen.

⁵⁴ Thorkildsen.

⁵⁵ Thorkildsen.

⁵⁶ Barclay og Stearns, *The Routledge History of Emotions in the Modern World*.

⁵⁷ Barclay og Stearns.

⁵⁸ Barclay og Stearns.

⁵⁹ Barclay og Stearns.

⁶⁰ Barclay og Stearns, 412.

⁶¹ Barclay og Stearns, *The Routledge History of Emotions in the Modern World*.

voldelige og rasistiske trekk som er blant annet kjent gjennom Nazi-Tyskland. Personlige innsats ble også sett i forhold til nasjonen. Det var større mening i innsatsen sett fra nasjonens side, det var innsats som ville overleve selv etter en selv var død.⁶² Ikke bare var det slik tidligere med den norske odelsbonden, men det var dermed også slik for de bidro til byggingen av nasjonen. Som tidligere nevnt hadde Norge vært gjennom flere unionsfaser. Norge som et kristent land fulgte fortellingen om det valgte folket og dems lidelse, noe som reflekterte historien til Jesus og hans følgere.⁶³

Nasjonen og familien

Den norske familien og nasjonen var likestilt, emosjonelle krefter som var til stedet i familierelasjoner ble også reflektert i relasjonen med nasjonen.⁶⁴ Familien er det første miljøet som er delaktig i å skape fremtidige borgere. Samtidig er det her de lærer å elske nasjonen, og lærer hva det vil si å være en norsk borger.⁶⁵ Lignende Thorkildsen trekker også Einarem linjer mellom nasjonalisme og arv. Familie er viktig for nasjonens reproduksjon, dermed oppstår det en etnonasjonalistisk tro; hvor medlemmene av en nasjon er bundet sammen av delt biologisk arv de deler.⁶⁶ Troen på en felles avstamning vekker sterke emosjoner knyttet til nasjonen. Xenofobi på den andre siden vekker følelser av ikke-tilhørighet eller en frykt for å miste ens egen posisjon i samfunnet.⁶⁷

1800-tallets nasjonalistiske tanker var sammenkoblet med darwinistiske teorier.⁶⁸ Nasjonen feirer sin egen etniske interpretasjon samtidig som det ekskluderer eller viser hat mot «andre» eller «fiender».⁶⁹ Emosjonelt var fungerte nasjonen ved å gi en følelse av tilhørighet og kontinuitet, men samtidig som det skaper en felles følelse under nasjonen blir dette felleskapet bygget på mekanismer som fremmedgjør andre.⁷⁰ Romantikkens idealer løftet emosjoner og det «indre» livet, den norske «ånden» var en sentral del av dette idealet.⁷¹ Blant annet var emosjoner en sterk handlekraft for å fremme tilhørighet overfor det norske natur og landskap,

⁶² Barclay og Stearns.

⁶³ Barclay og Stearns.

⁶⁴ Barclay og Stearns.

⁶⁵ Barclay og Stearns.

⁶⁶ Barclay og Stearns.

⁶⁷ Barclay og Stearns.

⁶⁸ Barclay og Stearns.

⁶⁹ Barclay og Stearns.

⁷⁰ Barclay og Stearns.

⁷¹ Barclay og Stearns.

språk på den andre sider vekket store emosjoner knyttet til identitet.⁷² Språk ble en bro mellom nåtiden og fortiden som Norge skulle bygge nasjonen på.

Nasjonsbygging ga også en følelse av nostalgi, denne følelsen blir forklart som en følelse av en idealisert hjemlengsel.⁷³ Litteraturen under denne tiden var også ansvarlig for følelsen av kjærlighet til landet, denne kjærligheten ble blandet sammen med personlig kjærlighet.⁷⁴ Litteraturen ble dermed brukt som en form for å gi emosjonell veiledning til nasjonen.

Natur emosjoner

Figur 1: «Brudeferden i Hardanger» Hans Gude, Adolph Tidemand, 1848;1848⁷⁵

«Brudeferden i Hardanger» reflekterer veldig godt den nasjonalistiske følelsen. Som nevnt var naturen en viktig del av identitetsbyggingen til Norge. Nasjonalistiske teorier hevdet at geografi og landskap hadde vært med på å forme identiteten og karakteren til landet.⁷⁶ Norge legger stor ære i sine furu trær, fjellbreer og fjorder. En sterk kontrast fra Danmark sitt flate landskap. En av sangene som i dag synges i folketog er: «Norge i rødt hvitt og blått» som alle «norske» barn blir lært til å synge når de går i tog. Dermed har 17.mai feiringen også en del av det emosjonelle landskapet til Norge. Store jubileumsfeiringer som feirer historiske, er også med på å forme identiteten til den norske befolkningen. Jubileumsfeiringer hadde dermed samme funksjon som tidligere religiøse feiringer og folketradisjoner, samtidig som det fungerer som en form for kollektiv selvtillbedelse.⁷⁷

⁷² Barclay og Stearns.

⁷³ Barclay og Stearns.

⁷⁴ Barclay og Stearns.

⁷⁵ «Hans Gude, Adolph Tidemand, Brudeferd i Hardanger – Nasjonalmuseet – Samlingen», Nasjonalmuseet, åpnet 12. mai 2024, <https://www.nasjonalmuseet.no/samlingen/objekt/NG.M.00467>.

⁷⁶ Barclay og Stearns, *The Routledge History of Emotions in the Modern World*.

⁷⁷ Barclay og Stearns.

Emosjoner i politikken

Sammen med nasjonalismen og tanken om å være en egen nasjon brakte også med seg en endring i samfunnsrollene. Nordmenn ble til borgere i stedet for subjekter og rollen til borgeren var å uttrykke sine egne tanker og følelser.⁷⁸ Stolthet ble sterkt forbundet med grunnloven, rettigheter og deltakelsen i byggingen av nasjonens framtid.⁷⁹ Ære var en annen emosjon som var til stedet når det gjaldt å forsvare fedrelandet.⁸⁰ Utdanning ble en viktig mekanisme som utdannet framtidige borgere hvordan de skulle være gode borgere. Emner som norsk- historie, -geografi og samfunnsfag og norsk som språk var verktøy for å lære unger å elske fedrelandet.⁸¹ Samtidig ble teknologi en viktig redskap som bidro til følelsen av felleskap.⁸²

Musikalske emosjoner

Om det er en ting romanifolket er godt kjent for, er det visene. Musikk bærer masse emosjoner med seg, endringer i musikalske valg kan endre utfallet.⁸³ Musikk har evnen av å vekke emosjoner, formidle budskap, og uttrykke kulturelle normer og idealer.⁸⁴ Vitenskapen om musikkhistorie og musikk som handlekraft fikk sin start først i slutten av 1900-tallet.⁸⁵ Emosjonshistorie problematiserer forholdet mellom musikk som en kunstnerisk objekt og musikk som del av det sosiale og kulturelle praksis.⁸⁶

Musikals estetik

Mellom 1700- og 1800-tallet var det et skift i det musikalske miljøet som rettet musikken mot å hjelpe fra å sivilisere individet som medlem av samfunnet til å løfte individet for sin seg selv.⁸⁷ Emosjoner var symbolske bærere, spesielt innen musikken. «The primary purpose of the arts must reside in awakening a lively feeling for the beautiful and the good, and a strong repulsion towards the ugly and evil.»⁸⁸ Godt og ondt er begreper som ikke defineres direkte,

⁷⁸ Barclay og Stearns.

⁷⁹ Barclay og Stearns.

⁸⁰ Barclay og Stearns.

⁸¹ Barclay og Stearns.

⁸² Barclay og Stearns.

⁸³ Barclay og Stearns.

⁸⁴ Barclay og Stearns.

⁸⁵ Barclay og Stearns.

⁸⁶ Barclay og Stearns.

⁸⁷ Barclay og Stearns.

⁸⁸ Barclay og Stearns, 347.

men som får mening etter samfunnets egne moralske kompass. Ved å kroppsliggjør samfunnsverdiene ville en også få en følelse av harmoni i det emosjonelle landskapet.⁸⁹ Ved å se på musikk gjennom sin utøvingens form, samtidig gjennom samfunn, nettverk og handlekraft kan det hjelpe med å forstå samfunnets struktur.⁹⁰ På denne tiden var fokuset på andre type kunst som det auditive og det visuelle, de skulle hjelpe menneskets moralske adferd. Her var det musikk som var det musikk som var lavest rangert.⁹¹ Grunnen til dette var at musikk ikke hadde like gode forutsetninger for å hjelpe i menneskets moralske utdanning.⁹² De andre kunstformene var lettere å tolke og forstå, de hadde en mer direkte måte å formidle det moralske budskapet, som bilder eller tekster.⁹³ På den andre siden var musikk ute av stand til å utføre samme formidling av moraler.⁹⁴ I tillegg var det flere filosofer i samtiden som mente at en måtte kontrollere de fysiske lidenskapene, dette var spesielt viktig for å utvikle et sivilisert samfunn.⁹⁵ Problemet med musikk var at det trengte ord for å forstå det moralske budskapet til musikk. Dermed var det mest brukt i kirken og i teater.⁹⁶

En annen del av dette var hvordan man skulle tolke musikken. Johann Mattheson mente at borgere måtte utdannes i hvordan de skulle bruke sansene sine, med andre ord måtte du gjennom læring om hvordan du skal forstå musikken.⁹⁷ «Mattheson depended on the idea that passions moved by music had beneficial impacts, particularly once the inner sense of taste was sufficiently honed to acknowledge these stirrings.»⁹⁸ På denne måten skulle musikk stimulere forståelse, mens det kombinerte fysiske, emosjonelle reaksjoner med rasjonelle og kognitive prosesser.⁹⁹

Romantikken brakte med seg endringer om de musikalske tankene. Musikk endret seg fra å bli sett som en refleksjon av emosjoner, til å bli en katalysator for menneskelig handling.¹⁰⁰ På denne tiden har vi filosofer som Friedrich Nietzsche og Willhelm Friedrich Hegel som mente at musikk var den mest verdifulle av kunstformene i motsetning til tidligere tider.¹⁰¹

⁸⁹ Barclay og Stearns, *The Routledge History of Emotions in the Modern World*.

⁹⁰ Barclay og Stearns.

⁹¹ Barclay og Stearns.

⁹² Barclay og Stearns.

⁹³ Barclay og Stearns.

⁹⁴ Barclay og Stearns.

⁹⁵ Barclay og Stearns.

⁹⁶ Barclay og Stearns.

⁹⁷ Barclay og Stearns.

⁹⁸ Barclay og Stearns, 349.

⁹⁹ Barclay og Stearns, *The Routledge History of Emotions in the Modern World*.

¹⁰⁰ Barclay og Stearns.

¹⁰¹ Barclay og Stearns.

Sosiale aspekter av musikklandskapet

Poenget om at musikk var en drivkraft i moral var utformet blant akademikere. Både forelesere og trykte media var avhengige av lytterskap og lesere som engasjerte seg i det akademiske innholdet.¹⁰² Dette gjorde det lettere for akademikere å utvikle likesinnede meninger. På den andre siden er musikk noe som en må engasjere seg med. Det er også noe som deles blant mennesker gjennom det fysiske og det sansbare. Øvinger, framføringer, allsang, utveksling av musikalske preg var med på å skape en «emosjons økonomi» av musikk.¹⁰³ Dermed skulle musikk brukes til å rasjonalisere det indre ved mennesket samtidig som det skulle koble mennesker sammen. Musikk var også en fare for de som fant seg selv utenfor, det var en fare for individer eller individuelle grupper som responderte til musikkens stimuli.¹⁰⁴ «Music experienced and controlled through a shared emotional economy»¹⁰⁵

Musikk hadde også en innvirkning på kroppens fibre, som for eksempel dans. I tillegg til dette fungerte den fysiske reaksjonen som en katalysator for personens mentale og emosjonelle tilstand.¹⁰⁶ Det var derfor musikk representerte en fare for individer som responderte til dens stimuli.¹⁰⁷ Disse tankene bidro til å forme nye ideer rundt emosjoner, individer og det kollektive.¹⁰⁸ Individets emosjonelle og mentale tilstand var uatskillelige. De kunne ha negative konsekvenser på det sosiale livet og dermed også i sosiale emosjoner.¹⁰⁹

Det emosjonelle økonomien til musikk

Formålet med musikk ble fungerte som en form for adferds regulering og til å påvirke politikken.¹¹⁰ Det inneholder et stort nettverk bestående av: private emosjoner, sosiale koder, interaksjoner mellom samfunnsgrupper og samfunnet i sin helhet.¹¹¹ Det fungerte også som en drivkraft i politiske bevegelser og ikke bare som en etter effekt av samfunnet. Musikk er med på å skape bånd mellom det private liv og det sosiale i tillegg til de institusjonelle sfærer.¹¹² Musikken spilt i konserthaller ble stedet hvor en kunne oppleve ekstreme emosjoner, noe som

¹⁰² Barclay og Stearns.

¹⁰³ Barclay og Stearns.

¹⁰⁴ Barclay og Stearns.

¹⁰⁵ Barclay og Stearns, 351.

¹⁰⁶ Barclay og Stearns, *The Routledge History of Emotions in the Modern World*.

¹⁰⁷ Barclay og Stearns.

¹⁰⁸ Barclay og Stearns.

¹⁰⁹ Barclay og Stearns.

¹¹⁰ Barclay og Stearns.

¹¹¹ Barclay og Stearns.

¹¹² Barclay og Stearns.

ble løftet av tenkere i tidlig romantikken. Til motsetning for dette var musikk spilling i hjemmet individets plass for forhandlingen av individualitet og sosiale normer.¹¹³

Romanifolk i norsk kultur

Når det kommer til minoriteter er det ingen andre minoriteter i Norge som er så myteomspunnet som romanifolket.¹¹⁴ Dermed er det vanskelig å si nøyaktig hvordan eller når de ankom Norge. Det er anslått at de ankom Norden rundt 1500-tallet.¹¹⁵ Den første dokumenterte vandrere er trolig Anthonius. Stockholms regnskaps bøker har registrert 60 «tatra» som ankom fra Lille Egypt.¹¹⁶ Romfolket har lang historie med forfølgelse, den Dansk-Norske kongen Christian 3. befalte alle vandrere om å forlate kongedømmet i løpet av tre måneder. Forbudet mot folkegruppen ble fornyet flere ganger gjennom 1500 tallet.¹¹⁷ De finske romafolk er kjent for sin motvilje til assimilering, blant annet gjennom sin stolthet over det «rene» blodet til romafolk.¹¹⁸ På samme måte nordmenn arvet sin identitet gjennom historien, arvet romafolk sin identitet gjennom blodet. «Det var viktig for dem å holde «blodet» rent og bare gifte seg eller få barn med horta romani.»¹¹⁹ Til tross for dette, viser geneologiske undersøkelser at dette ikke alltid var tilfelle i praksis.¹²⁰ Særlig «fantene» på Sørlandet og Vestlandet har norske stamfedre eller -mødre. Det samme var det for de trønderske, nord-norske og øst-norske.¹²¹ Personer med bestemte livssituasjoner som ble sanksjonert av samfunnet kunne til tider finne en plass hos de reisende; gravide kvinner som var sammen med reisende, menn som forelsket seg i «taterkvinner», gutter som var ute etter eventyr, tiggere og fattige familier var ofte blant de som sluttet seg til reisen.¹²²

Det var stor uenighet og liten kunnskap om hvem romafolket var rundt 1800-tallet. Troen på at «fantene» kom fra Finland ble trolig lansert rundt år 1752.¹²³ Finnene ble også assosiert

¹¹³ Barclay og Stearns.

¹¹⁴ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹¹⁵ Gotaas.

¹¹⁶ Fraser, *The gypsies*.

¹¹⁷ Fraser.

¹¹⁸ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹¹⁹ Gotaas, 28.

¹²⁰ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹²¹ Gotaas.

¹²² Gotaas.

¹²³ Thor Gotaas, *Tatere i norsk folketradisjon* (Oslo: Lokalhistorisk forlag, 1999).

med å være mestere i trolldom, assosiasjoner romanifolk tok nytte av.¹²⁴ I Telemark ble de kalt «vandrere» eller «vildtyskere» fram til 1860. Grunnen til dette var det uforståelig språket de snakket seg imellom.¹²⁵ Oppfattelsen i Stavanger området, var at de stammet fra Vardal i Oppland. Det var forskjellige historier rundt i landet som bidrog til misforståelse om deres opprinnelse fram til 1940 årene.¹²⁶

Reise former

Figur 2: Skøyte fra 1880¹²⁷

De hadde flere måter å reise på. På Vestlandet reiste de med skøyter og dekksbåter. Det var vanlig at de brukte båtene til overnatting og til arbeid.¹²⁸ Ved bruk av håndverk og handel kunne de dermed forsørge seg selv. Hesten var en av de viktigste eiendommene en vandrер kunne eie.¹²⁹ Den ble brukt til arbeidskraft samtidig som det fungerte som en investering i årstidene. Ved å bruke hest og vogn kunne de dra med seg ungene, reiseutstyr, høy til hesten

¹²⁴ Gotaas.

¹²⁵ Gotaas.

¹²⁶ Gotaas.

¹²⁷ «Lindahl, Axel», Artwork, 1. juli 1880,

<https://www.nb.no/items/8347bf537e35ddf381698f15f16b015a?page=0&searchText=sk%C3%B8yte>.

¹²⁸ Schlüter, *De reisende*.

¹²⁹ Schlüter.

og handelsvarer som skulle selges.¹³⁰ Samtidig var de ganske praktiske langs veien, om noe gikk galt langs reisen var det viktig å ha praktiske evner som hjalp med å fikse vognen, eller kjenne helsen til hesten.¹³¹ Hvis det var en stor flokk var det forventet at mennene skulle gå, mens kvinner, barn og eldre hadde retten til å sitte i vognen.¹³² Siden hesten var en uvurderlig eiendel for romanifolket, brukte de også masse tid på å stelle og ta seg av dem.¹³³ Når vinteren kom ville de bruke hesten sammen med en slede i stedet for vognen, mens de hadde tykke tepper og skinn som skulle holde dem varme.¹³⁴

Det var ikke alle som hadde muligheten til å eie en hest. Noen måtte ty til å bruke håndvogn, hvor de ville bære sine viktigste eiendeler, i noen tilfeller hadde de alle eiendelene med seg.¹³⁵ I slike omstendigheter ville både menn og kvinner gå, mens ungene ville bæres. Om en «omstreifer» ikke eide verken hest eller vogn, ville de bruke bæreposer og bagasje til reisen.¹³⁶

Om sommeren var det flere risende som solgte hestene sine i bytte mot en båt.¹³⁷ Deres praktiske kunnskap om hester kom ofte dem til gode, det var tilfeller hvor romfolk passerte¹³⁸ sin syke hest som frisk og dermed lurte bøndene.¹³⁹ Med båten ville de reise langs kysten hvor de solgte handelsvarer.¹⁴⁰ De reisende lærte treskjæring gjennom arbeid med kniver, de laget utstyret sitt selv, blant annet var de svært kjent for vevskjeen.¹⁴¹ Siden mye av utstyret var «hjemmelagd» var det viktig å ha råstoff som var tilgjengelig ute i naturen.¹⁴² Vevskjeen er en delement til vevstolen som holder trådene i faste posisjoner under vevingen og fordeler dem regelmessig.¹⁴³ Vevskjeen var et element som krevet mye presisjon og øvelse.¹⁴⁴ Denne kunnskapen gikk ofte i arv gjennom familien. Utenom vevskjeen laget de andre bruksgjenstander avhengig av den reisendes evne. De laget blant annet skåler, fat, smørkopper

¹³⁰ Schlüter.

¹³¹ Schlüter.

¹³² Schlüter.

¹³³ Schlüter.

¹³⁴ Schlüter.

¹³⁵ Schlüter.

¹³⁶ Schlüter.

¹³⁷ Schlüter.

¹³⁸ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹³⁹ Schlüter, *De reisende*.

¹⁴⁰ Schlüter.

¹⁴¹ Hans-Hinrich Thedens, *De Reisendes musikk: innlegg fra seminaret på Gol, februar 1999 : artikler om spelemenn, slåtter og bårsuller, Musikk, Norsk folkemusikklags skrifter (trykt utg.) nr 13 - 1999 (Oslo: Norsk folkemusikklag, 2000), https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008100600051.*

¹⁴² Thedens.

¹⁴³ Schlüter, *De reisende*.

¹⁴⁴ Thedens, *De Reisendes musikk*.

og skeier.¹⁴⁵ De som videreutviklet disse evnene laget utskåret skrin, gyanhester, skap og gulvur til hjemmet.¹⁴⁶

Kvinnens oppgave var å finne mat og husly til familien.¹⁴⁷ De utviklet god innsikt i bruken av urter og helbredende planter, noe som også gjorde at de kunne kurere mennesker og dyr for ulike sykdommer.¹⁴⁸ På den andre siden kunne kvinner være svært gode menneskekjennere, de ville ofte spå fremtiden til fremmede ved å lese i hånden, bruke kort eller i kaffebrut.¹⁴⁹ Utenom dette kunne også kvinnene være flinke med vevskjeen, de som reiste uten menn, utførte mannsarbeidet selv.¹⁵⁰ I tillegg var de flinke i visekunsten. «Reisende mennesker bragte med seg nyheter hvor enn de ferdes, og viser var en viktig nyhetsformidler på landsbygda.»¹⁵¹ Når høsten kom tilbake ville de trekke inn i landet igjen. De solgte båtene eller byttet den mot en hest, slik hadde de en årlig rutine som baserte seg rundt årstidene.¹⁵²

Romanifolkets musikk

Felen var det prefererte instrumentet til romanifolket. Spellemannen hadde en spesiell posisjon i samfunnet. De ble ofte oppfattet som folk som ikke likte kroppsarbeid og dermed også litt late.¹⁵³ Det gikk myter om at spellemenn gjorde avtaler med djevelen.¹⁵⁴ Ifølge kirken og bibelen opplyste om hvor syndig det var å spille, danse og more seg.¹⁵⁵ «Fela var den onde redskap, djevelens instrument, og fanden føret musikeren med toner direkte fra helvete.»¹⁵⁶ På tross av denne assosiasjonen var det flere steder å spille for romanifolket. Det var noe fascinerende med musikere som gikk fra bygd til bygd med mye underholdning å by på.¹⁵⁷ Petter Strømsing var en av de mest kjente musikere blant romanifolket som hørte til «Vardalsfantene».¹⁵⁸ I boken «*Gamalt or Sætedal*» har Johannes Skar¹⁵⁹ flere skildringer av Strømsing.¹⁶⁰ Nordmenn hadde forskjellige assosiasjoner til slike personer som spilte. En av

¹⁴⁵ Thedens.

¹⁴⁶ Thedens.

¹⁴⁷ Thedens.

¹⁴⁸ Thedens.

¹⁴⁹ Thedens.

¹⁵⁰ Thedens.

¹⁵¹ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*, 285.

¹⁵² Schlüter, *De reisende*.

¹⁵³ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹⁵⁴ Gotaas.

¹⁵⁵ Gotaas.

¹⁵⁶ Gotaas, 72.

¹⁵⁷ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹⁵⁸ Thedens, *De Reisendes musikk*.

¹⁵⁹ Folkeminne samlar

¹⁶⁰ Johannes Skar, *Gamalt or Sætedal. 1, Gamalt or Sætedal*, Ny auka utg. (Oslo: Oslo : Samlaget, 1925, 1925), https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2006120700076.

de mest kjente¹⁶¹ fortellinger om Strømsing, var besøket hans i gården Haugo i Eikebygd.¹⁶² Her fant han seg selv i en musikals duell med Spelemannen Jon, eieren av gården for å se hvem som var den beste.¹⁶³ Lite skulle til før gjestene merket hvem som var best. Deretter sa gjestene noe som fikk Strømsing full av sinne. «Han gjorde noko sveiar med bogen som aldri var set liken til, - og det var ikkje rupl i spelet; han kasta bogen hit til dyri og han spratt tilbake i hondi og det var ikkje slaatteskil; han mista aldri en tone».¹⁶⁴ Buen gikk raskere og raskere noe som fikk huset til å riste og skjelve. Deretter hvisket kona til Jon at Strømsingen hadde begynt på «Ramee slaatten».¹⁶⁵ «Begrepet har rot i gammel tradisjon – en ram slått er en slått med såkalte forbudte toner, og fela stemt på en spesiell, «vill» måte.»¹⁶⁶ Johannes Skar har flere slike skildringer, samtidig er det viktig å nevne at kildene hans var muntlige.¹⁶⁷ Dermed er det fornuftig å tenke at en del feilmargin i disse fortellingene, samtidig som det kan være med på å illustrere hvordan bønder oppfattet «taterne».

Visekunsten

En annen kunst som også var viktig og godt brukt blant «taterne» var visekunsten.¹⁶⁸ En av de mest kjente visene blant romanifolket på 1900-tallet var «Burobengvise».¹⁶⁹ Hvem som skrev den er ukjent, men sannsynligvis ble den skrevet mot slutten av 1800-tallet.¹⁷⁰ Visen forteller om en tragisk kjærlighetshistorie om en ungdom som forelsker seg i en «taterjente».¹⁷¹ Blant annet likte romanifolket historier om bønder som forelsket seg i «taterlivet».¹⁷²

«Så en kveld litt utpå høsten kom det inn et fanteferd,
kniver hadde de i beltet like lange som et sverd.

Hør nå meg hva jeg deg siger: Datt'ra deres hun var fin, og jeg tenkte i mitt indre:
«Denne jenta skal bli min».

¹⁶¹ Den har blitt gjenfortalt flere steder, blant annet i; *Gamalt or Sætesdal* og *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹⁶² Skar, *Gamalt or Sætesdal*. 1.

¹⁶³ Skar.

¹⁶⁴ Skar, 152.

¹⁶⁵ Skar, *Gamalt or Sætesdal*. 1.

¹⁶⁶ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*, 73.

¹⁶⁷ Thedens, *De Reisendes musikk*.

¹⁶⁸ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹⁶⁹ Gotaas.

¹⁷⁰ Gotaas.

¹⁷¹ Gotaas.

¹⁷² Gotaas.

Arveløs jeg ble av fader, og forlatt jeg ble av mor.

Men til Anna, taterjenta, måtte jeg dog holde ord.

Jeg oppriktig elsket jenta – jeg deg vil tala sant.

I min vise får du høre hvordan jeg er bleven fant.

Men det livet passet ikke for mitt lodd jeg snart fikk se.

Alltid lød det «bondegutten», aldri lot de meg i fred,

for jeg var ei som de andre, jeg var født som «Burobeng»,

og jeg kunne aldri lære livets frie fantesleng.»¹⁷³

Historien ender tragisk med knivstikking og fengsel for bondegutten, selv om gutten må sone i fengsel hyller han det frie livet til «tater». ¹⁷⁴ Gotaas trekker gode poeng om sammenligningen mellom «bonde-» og «fante-livet». Romanifolket representerte frodighet som ikke karakteriseres i bondebefolkningen. ¹⁷⁵ Romanilivet var spontant, impulsiv og mer intenst delvis på grunn av livsstilen. ¹⁷⁶ Til kontrast for bondelivet var de ikke bundet til rutiner på gården, noe som den norske bonden oppfattet som udugelige og uten arbeidsmoral. ¹⁷⁷ Selve tittelen kan også være med på å fortelle noe om hvordan samfunnet og romanifolket oppfattet hverandre. «Buro» betyr bonde¹⁷⁸, mens «beng» betyr djevel. ¹⁷⁹ Etter nasjonalismen var bonden symbolet for det norske folk, samtidig var romanifolket assosiert med djvelen. På en annen side, var det også en tanke om rent blod blant romanifolket, en vanlig «bonde» var ikke ment for det frie «taterlivet».

«Tatere» selv hadde sin egen måte å se livsstilen på. Det var ingenting som kunne måles seg med de lyseste stundene i «taterlivet»;¹⁸⁰ Familien samlet rundt bålet, lukten av hest, stekt flekk og blårøyk, da følte de seg i ett med naturen og med slekten. ¹⁸¹ «Tatervisene» ofte tragiske endelser, i motsetning til folkeeventyrene som hadde en lykkelig slutt. ¹⁸² Samtidig var det forskjell på hvilke sanger som ble delt med lokalbefolkningen og hvilke som var ment for romanifolket selv. Gotaas argumenterer for at det kan ha vært en måte å opponere litt mot den dårlige behandlingen de fikk av lokalbefolkning, samtidig som det styrket båndet innad i

¹⁷³ Gotaas, 282.

¹⁷⁴ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹⁷⁵ Gotaas.

¹⁷⁶ Gotaas.

¹⁷⁷ Gotaas.

¹⁷⁸ «buro - Det Norske Akademis ordbok», åpnet 14. mai 2024, <https://naob.no/ordbok/buro>.

¹⁷⁹ «beng - Det Norske Akademis ordbok», åpnet 14. mai 2024, <https://naob.no/ordbok/beng>.

¹⁸⁰ Gotaas, *Taterne : livskampen og eventyret*.

¹⁸¹ Gotaas.

¹⁸² Gotaas.

gruppen.¹⁸³ Det å ha deler eller hele tekster på romani kunne også være med på å gi en identitetsfølelse, det var noe bare de forstod som andre ikke kunne ta del i.¹⁸⁴

Konklusjon

Nasjonen og emosjoner

Gjennom historien har Norge vært i union med Sverige og Danmark. Resultatet av dette var et søken om hva som er norsk identitet og betydningen av dette. Skandinavisme fikk aldri helt rot selv om det var felles følelser mellom nabolandene Norge, Sverige, Danmark. Flere av de land som er en del av Skandinavia i dag fikk sin selvstendighet i tiden mellom 1800- til 1900-tallet. Norge på sin side brukte maktrommet i 1814 til å bli kvitt autokratiet og utvikle sin egen grunnlov. Embetsmenn samlet seg, og funderte hvordan de skulle føre landet videre. Samtidig var det flere kulturelle deler som deltok i den nasjonale prosessen. Kultur skulle binde sammen det norske folk gjennom emosjoner, hvor musikken og lyrikken spilte en sentral rolle i byggingen av nasjonen. Kontinuitet av den «norske ånden» og konstruksjonen av denne følelsen var viktige aspekter på denne tiden. I tillegg ville embetseliten markere politiske landskapet. Geistlige embetsmenn utgjorde en stor del av statsapparatet, dermed var også kirken og staten sammenvevd.

Nasjonalsanger brakte sterke emosjonelle budskap som løftet den norske bonden. Temaer som arv og den norske bondens egenskaper var blant det som ble løftet i det emosjonelle landskapet. Blant annet var det tydelig under i valget av nasjonalsanger som «*For Norge, Kjempers fødeland*» og «*Sønner av Norge*». Fedrelandet var et begrep som hadde røtter i fra opplysningstidens idealer, hvor en statsborger skulle gjøre nytte av seg slik odelsbonden representerte. Tanken om arv ble et hinder for mennesker uten norsk arv, eller mennesker som samfunnet assosierte med å ikke ha nordisk arv. I tillegg var den preget av darwinistiske tanker om etnisitet som var med på å skape en assosiasjon til ikke-tilhørende grupper som «andre» eller «fiender».

Arbeid og arv var også viktige begreper for romanifolket. Flere tekster understreker viktigheten av å ha et «rent» blod. Samtidig som blodet var et symbol for arv, båret det egenskapene til romanifolket. De var vandrere på grunn av «uroilig» blod. Dette var også med

¹⁸³ Gotaas.

¹⁸⁴ Gotaas.

på å skille romanifolket fra det norske emosjonslandskapet og motsatt. Verken romanifolk kunne helt og fullt bli en del av den norske identiteten og nordmenn på den andre siden hadde ikke arven til å ta del i romanikulturen. Slik bygget de forskjellige gruppene en kontinuitet fra fortiden til nåtiden.

Tanken om en «fri» grunnlov var noe av det som gjorde nordmenn stolte, men det var to sider med denne friheten. Religionen brakte med seg konservative sider samtidig som det var preget av frihet. Over tid ville den norske nasjonale følelsen ta over funksjonen som liv i samfunnet framfor religion. Dette var også noe som var tilstede hos romanifolket, limen som holdt dem sammen var identitetsfølelsen ettersom de er et splittet folk, samtidig som de var tilpasningsdyktige i de områdene de ferdet. Blant annet adopterte de lokale religionene, men det var ikke nok for å fullt ta del av det norske emosjonslandskapet.

Tidligere unioner brakte med seg et ønske om å finne en egen identitet som skilte seg fra unionene de hadde vært under. Denne identiteten var å finne hos de «vanlige» borgerne i nasjonen. Det var en stor del av det norske bonde symbolet. Den norske identiteten var ikke bare bundet til bonden, men også til det norske språket. Det var viktig for Norge å utvikle eget norsk språk. Denne identitets følelsen kan en også legge merke til hos romanifolket, ettersom de brukte det norske språket når de hadde sosiale interaksjoner med nordmenn. På den andre siden var det viktig for dem å beholde romani språket i livet, Noe som var med på å binde romani folket sammen og skjule deler av romanikulturen for det norske folk.

«*Brudeferden i Hardanger*» illustrerer godt hva som ble idealisert under nasjonsbyggingen. Først og fremst var det geografi, landskap og natur som markerte skille til den tidligere unionen med Danmark. Naturen var også en del av romanifolkets verdier. Som vandrere var det ofte naturen de jobbet med. Naturen ble dermed et emosjonelt symbol for både nordmenn og «tater» som tillot dem å kommunisere med hverandre. «Tater» brukte naturressurser til håndverk som de solgte på sine ferder. I tillegg var de flinke med dyr og mer spesifikk hester. Mange «tater» ble respekterte heste-doktorer og utførte ofte hestekjæring for den norske bonden.¹⁸⁵ Kvinner hadde også god kunnskap om urter og medisiner, en kunnskap som var viktig når de skulle ta seg av dyr.

Norge hadde blitt et eget land, med det brakte det en endring i samfunnsrollene. Nordmenn hadde blitt til borgere framfor subjekter, som skapte en følelse av stolthet for grunnloven, rettigheter og det å være en aktiv aktør i byggingen av nasjonen. Romanifolk ble sett ned på

¹⁸⁵ Gotaas.

siden de ofte ble oppfattet som late og ikke dugelige til fast arbeid. Livstilen de levde gjorde det ikke noe særlig lettere å bli tolket som en deltaker i nasjonsbyggingen. Utdanning var også med på å forme emosjonslandskapet. Det lærte de fremtidige borgerne hva det betydde å være norsk, mens romanifolket ikke likte å sende sine barn på skolen, ferdighetene som var nødvendige til å overleve som vandrere var best egnet gjennom familien. På denne måten hadde begge grupper utdanning som tilrettela for sin egen identitet.

Musikk

Musikken fikk en sentral rolle i emosjonslandskapet. Anerkjent musikk var nasjonens musikk, noe som utelukket romanifolket fra den. Kirken som tidligere hadde assosiert vandrere med djevelen gjorde at denne assosiasjonen også ble koblet til musikken. Gjennom fortellinger om folk som «Petter Strømsing» er det tydelig at romanimusikken ble assosiert med djevelens musikk.

Musikken hadde en moralsk oppgave i samfunnet. Det skulle bidra til å fortelle borgere hva som var godt, og hva som var ondt. Måten «Strømsing» spilte felen på var oppfattet som ondt, med «forbudte» toner. På tross av dette var visene viktige for det norske folk. Funksjonen de hadde i samfunnet var å bringe nyheter fra et sted til et annet, samtidig som det var god underholdning.

Til slutt er det viktig å framheve at det er visse aspekter av det norske emosjonslandskapet som hindret romanifolket fra å ta del i den. Blant annet emosjoner knyttet til arv og livstil, men også emosjoner knyttet til musikk og utdanning. Noen av de emosjonelle symbolene som gjorde det mulig for disse gruppene å omhandle hverandre var naturen og musikken i form av handel. Dermed ble disse symbolene en form for kapital utveksling. Mest av alt er det symbolet om den norske bonden som viser stort skille mellom nordmenn og romanifolk. På den ene siden assosierte nordmenn «taterne» med djevelen, basert på moraler. Samtidig kan en se at «taterne» kunne ha lignende tanker om den norske bonden. Det var noe de måtte være på vakt mot og i «*Burobeng*» visen kan en se hvordan de framhever romanilivstilen framfor bonden. Selve tittelen i seg selv er også en indikator som betyr bondedjevel.

Bibliografi

Barclay, Katie. «State of the Field: The History of Emotions». *History* 106, nr. 371 (juli 2021): 456–66. <https://doi.org/10.1111/1468-229X.13171>.

- Barclay, Katie, og Peter N. Stearns, red. *The Routledge History of Emotions in the Modern World*. The Routledge Histories. London New York: Routledge, 2023.
- «beng - Det Norske Akademis ordbok». Åpnet 14. mai 2024. <https://naob.no/ordbok/beng>.
- «buro - Det Norske Akademis ordbok». Åpnet 14. mai 2024. <https://naob.no/ordbok/buro>.
- Fraser, Angus M. *The gypsies*. 2nd ed. The Peoples of Europe. Oxford, UK ; Cambridge, USA: Blackwell, 1995.
- Gotaas, Thor. *Tatere i norsk folketradisjon*. Oslo: Lokalhistorisk forlag, 1999.
- . *Taterne : livskampen og eventyret*. Oslo: Andresen & Butenschøn, 2007.
- Johansen, Jahn Otto. *Folket som ingen vil ha : forfølgelsen av sigøynerne i Øst-Europa*. 2. utg.. Oslo: Aschehoug, 2013.
- «Lindahl, Axel». Artwork, 1. juli 1880.
<https://www.nb.no/items/8347bf537e35ddf381698f15f16b015a?page=0&searchText=s k%C3%B8yte>.
- Nasjonalmuseet. «Hans Gude, Adolph Tidemand, Brudeferd i Hardanger – Nasjonalmuseet – Samlingen». Åpnet 12. mai 2024.
<https://www.nasjonalmuseet.no/samlingen/objekt/NG.M.00467>.
- Schlüter, Ragnhild. *De reisende: en norsk minoritets historie og kultur*. Oslo: Gyldendal, 1993.
- Skar, Johannes. *Gamalt or Sætesdal. 1. Gamalt or Sætesdal*. Ny auka utg. Oslo: Oslo : Samlaget, 1925, 1925. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2006120700076.
- Thedens, Hans-Hinrich. *De Reisendes musikk: innlegg fra seminaret på Gol, februar 1999 : artikler om spelemenn, slåtter og bånduller. Musikk*. Norsk folkemusikklags skrifter (trykt utg.) nr 13 - 1999. Oslo: Norsk folkemusikklag, 2000.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008100600051.
- Thorkildsen, Dag. *Kyrka och nationalism i Norden: nationalism och skandinavism i de nordiska folkkyrkorna under 1800-talet*. Redigert av Ingmar Brohed. Lund: Lund Univ. Press, 1998.
- Torp, Arne, og Lars Sigurdsson Vikør. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 4. utgave. Oslo: Gyldendal akademisk, 2014.